

Dana Manea

CIRCUMSTANȚIALE CONTRASE – CIRCUMSTANȚIALE REDUSE

1. INTRODUCERE

Ne propunem în cele ce urmează să supunem atenției câteva probleme care privesc modul de realizare a funcției/poziției sintactice de circumstanțial, probleme legate de *procesele lingvistice generale* de contragere și elipsă.

Ne vom opri doar asupra circumstanțialelor situative (temporalul și localul) și a celor care redau raporturi logico-semantice stabilite de locutor (cauzalul, finalul, condiționalul, concesivul, consecutivul). Nu vor face obiectul interesului nostru circumstanțialele procesuale (modalul propriu-zis, cantitativul și instrumentalul), dar nici opoziționalul, cumulativul, sociativul sau circumstanțialele de excepție și de relație, deoarece acestea comportă o abordare particulară din perspectiva proceselor menționate¹.

Să cuvine să subliniem, de la început trei aspecte importante pentru demersul nostru. În primul rând, *problemele implicate de contragere și de elipsă* au fost semnalate cu decenii în urmă în literatura de specialitate românească².

În al doilea rând, *fenomenul de contragere* a fost menționat, descris și discutat atât din perspectivă tradițională, cât și din perspectivă formală, fiind, în general, legat de „corespondența” dintre funcțiile sintactice existente la nivelul propoziției și cele realizate la nivelul frazei. Deși în cele mai multe studii contragerea privește „transpunerea”/„transformarea” formelor verbale personale în forme verbale nepersonale (gerunziu, participiu, infinitiv și supin), totuși există abordări în care contragerea are o accepție mai largă, implicând folosirea oricărui mijloc de „restrângere”, de „concentrare a unei propoziții într-o parte de propoziție”³.

În al treilea rând, *elipsa*, considerată, de regulă, un *procedeu* de „scurtare” a enunțului, specific registrului oral al limbii, având caracter intenționat sau neintenționat, vizând, cu precădere, „propozițiile independente” și situându-se mai degrabă în domeniul stilisticii și nu în cel al gramaticii, a fost adeseori asociată cu fenomenul de contragere (înțeles în sens larg)⁴.

¹ Pentru tipurile de circumstanțiale, vezi GALR II: 487–488.

² Iordan, (1937), Sandfeld & Olsen (1937), Iordan (1954), Avram (1956), Caragiu, (1957), Ionescu (1965), Avram (1968), Vasiliu & Golopenția-Eretescu (1969), Hazy (1971), Coteanu (1982), Diaconescu (1989), Drașoveanu (1997) ș.a.

³ Cf. Coteanu, 1982: 329–336.

⁴ Vezi GALR, II: 807–811.

2. CONTRAGEREA

Contragerea constă în „comprimarea” propoziției circumstanțiale prin unități lexicale care au capacitatea de a conserva sau/și a recupera informația lexico-semantică a segmentului comprimat. Reprezentative pentru rezultatul procesului de „comprimare a informației lexico-semantice” sunt structurile contrase cu **gerunziu** (formă verbală care inserează configurația semantică a predicatului enunțiativ⁵ al propoziției circumstanțiale) și structurile cu **proforme adverbiale**⁶ (unități lexicale care funcționează ca suport semantic pentru informația din segmentul antecedent sau subsecvent).

2.1. Circumstanțialele contrase prin construcții gerunziale

Grupurile verbale având drept centru un gerunziu au un grad ridicat de coeziune semantică și sintactică, constituind așa-numitele *construcții gerunziale*.

Când „comprimă” propoziții finite circumstanțiale, construcțiile gerunziale sunt – de obicei – izolate prozodic de centrul grupului verbal regent (forma verbală personală)⁷. Pot fi contrase prin construcții gerunziale: circumstanțiala situativă de timp, dar nu și cea de loc, precum și toate circumstanțialele care redau raporturi logice:

- (1) *Îndreptându-se spre casă* (#), *Irina s-a întâlnit cu prietena ei Ramona* (temporal).
- (2) *Citind cartea* (#), *înțelegea mai bine filmul* (cauzal).
- (3) *Mi-a trimis scrisoarea prin aceeași cale* (#), *obligându-ne să ne cunoaștem mai bine* (final).
- (4) *Acceptându-i invitația* (#), *l-ai fi făcut fericit* (condițional)⁸.
- (5) *Dorind să nu creeze conflicte* (#), *tot nu a putut să treacă sub tăcere incidentul* (concesiv).
- (6) *Se comporta mereu cu atâta grație* (#), *convingându-ne de fiecare dată că am făcut alegerea potrivită* (consecutiv).

Dacă circumstanțiala are subiect diferit de regenta sa, acesta se păstrează în structura contrasă. Se vorbește în acest caz de „construcție absolută gerunzială”:

- (7) [*Plecând Ion*] (#), *întâlnirea s-a desfășurat mai relaxat* (temporal).
- (8) [*Discursul având succes*] (#), *vorbitorul a plecat mulțumit* (cauzal).
- (9) *Erau antrenaj special să se comporte extrem de ferm, dar calm în astfel de situații* (#), [*evitându-se izbucnirea panicii*] (final).

⁵ Pentru distincția predicat al enunțării/predicat semantic/predicat sintactic vezi GALR II: 241–247.

⁶ Vezi GALR, I: 57, 182–184.

⁷ Izolarea constituie un mijloc de diferențiere față de poziția sintactică de predicativ suplimentar și de atribut circumstanțial (cf. GALR II: 501, 504).

⁸ În GALR se arată că una dintre realizările circumstanțialului de excepție este gerunziul, dar numai gerunziul verbelor *excepta* și *exclude*. (Vezi GALR II: 625). Propunem o altă interpretare a acestei construcții, considerând că gerunziile respective sunt contrageri ale circumstanțialei condiționale cu regenta suprimată. Astfel de structuri stau la baza apariției unui tip de circumstanțiale metadiscursive, care nu fac obiectul acestui articol (vezi GALR II: 493–494). Așadar enunțul *Exceptând / Excluzând câteva categorii sociale, toți cetățenii plătesc taxe* are citirea „Dacă excludem/excludem câteva... √[constatăm /observăm că] toți cetățenii...”

- (10) [**Organizându-ne mai bine**] (#), *s-ar obține eficiența pe care o dorim cu toții* (condițional).
 (11) *Intervenția ei a fost nu numai logică, dar și magistral formulată* (#), **întreaga sală amuțind** (consecutiv).

2.1.1. În limba română gerunziul are capacitatea de a insera și *aspectul negativ* al circumstanțialei contrase printr-o formă proprie – cu prefixul *ne-* (gerunziul negativ⁹):

- (12) *Néimplinindu-se nicio lună de la angajarea ei* (#), *postul a fost restructurat* (temporal).
 (13) *Neavând studii superioare* (#), *nu a putut lucra în acest domeniu* (cauzal).
 (14) *Neacceptându-i invitația* (#), *l-ai fi jignit* (condițional).
 (15) *Necontrazicând pe nimeni* (#), *tot și-a creat antipatii* (concesiv).
 (16) *Era o atmosferă extrem de apăsătoare* (#), **nimeni nemiavând nicio speranță** (consecutiv).

2.1.2. Structura contrasă păstrează/integrează specificatorii (semiadverbele restrictive) caracteristice anumitor circumstanțiale. De cele mai multe ori, prezența acestora este necesară, întrucât identificarea tipului de circumstanțial contras prin construcție gerunzială (care permite adeseori cel puțin două citiri) se realizează fie prin ocurența (semi)adverbelor specificatori care precedă gerunziul, fie prin prezența unor proforme adverbiale în directă dependență față de forma verbală personală (vezi *infra* 2.2.). Astfel, în condiționala contrasă gerunziul poate fi precedat de *numai* sau *doar*. Gerunziul – centru al concesivei contrase poate fi precedat de *chiar* (în structuri afirmative) sau *nici* (în structuri negative).

- (17) **Numai/doar acceptându-i invitația**, *l-ai fi făcut fericit*.
 (18) **Chiar arătându-și întreaga disponibilitate**, *tot nu l-a convins*.
 (19) **Nici recunoscându-și greșeala**, *nu a reușit să o înduplece să-l ierte*.

2.2. Circumstanțialele contrase prin proforme adverbiale

Reprezintă contrageri ale circumstanțialelor și unele adverbe care participă la procese anaforice¹⁰.

2.2.1. Adverbul de negație (*nu*) și cel de afirmație și (*da*) – profraze prin natura lor (vezi GALR II: 764) – apar nu numai în vorbire directă, ci și în cadrul enunțurilor formate din membrii de rang diferit¹¹. Circumstanțialele situative (de timp și de loc) pot fi contrase prin astfel de profaze:

⁹ Vezi GALR I: 525.

¹⁰ În GALR aceste procese sunt descrise în cadrul discuției despre *anaforă*, acordându-se acestui termen accepția mai largă (de *endoforă*). „Anafora este relația dintre două elemente lingvistice, în care cel care apare ulterior în discurs (numit *anaforic*) nu are un sens de sine stătător, ci este interpretat semantico-referențial prin raportare la elementul deja apărut (*antecedent* sau *sursă*): anaforicul preia (parțial sau total) valoarea referențială sau sensul contextual al antecedentului. Raportul invers, mai rar (în care un element se interpretează prin raportare la unul succesiv), este considerat tot un tip de *anaforă*, pentru care se folosește însă și denumirea de *cataforă* (elementul prin care aceasta se realizează fiind numit *cataforic*).” (GALR II: 749).

¹¹ Compară cu interpretarea oferită de GALR în capitolul rezervat elipsei, unde se consideră că ocurența adverbilor de negație este un rezultat al elipsei parțiale a predicatului: „Adverbul de negație

- (20) Când îi dădeam atenție Arun era foarte cuminte, **când nu**, se agita întruna.
 (21) Unde era asfalt se putea merge bine, **unde nu**, erai nevoit să reduci viteza.

Dintre circumstanțialele care exprimă raporturi logice, frecvente în limba română sunt condiționalele cu adverbe de afirmație sau de negație:

- (22) Aș vrea să știu dacă ai citit cartea. **Dacă da**, bravo ție! **Dacă nu**, nu-i nimic!
 (23) Vorbește-i deschis despre asta sau **dacă nu**, scrie-i!

Deseori condiționalele cu profraze negative sunt integrate într-o construcție de tip cauzal:

- (24) Trebuia să ascult întreaga poveste de fiecare dată, **că de nu**, se supăra.

2.2.2. Sunt proforme care funcționează ca profraze adverbele: *atunci*₁, *acum*, *aici*, *acolo*, *atunci*₂, *așa*₂, *astfel*₂, *altfel*₂, *altminteri*₂¹². În grupul proformelor includem și adverbul *totuși*, al cărui comportament semantico-sintactic este similar cu al proformelor menționate anterior¹³ (compară: *infra* 25–30 cu 31).

Pot fi contrase prin proformele adverbiale menționate mai sus circumstanțialele situative (de timp și de loc) și două circumstanțialele care exprimă raporturi logico-semantice (de condiție și de concesie)¹⁴:

- (25) S-a uitat lung la mine. Abia **atunci** [√ când s-a uitat spre mine] am înțeles că mi se adresa (temporal).
 (26) Anii au trecut, a căpătat experiență și înțelepciune. Abia **acum** [după ce a căpătat experiență și înțelepciune] lucrurile îi apăreau în altă lumină (temporal).

este păstrat, preluând funcția predicativă a verbului absent: *Fata zâmbea, mama ei nu* [zâmbea]., substituind uneori întregul grup verbal: *La soare te poți uita, dar la fată ba* [nu te poți uita].” (vezi GALR II: 807–811).

¹² Disociem între *altfel*₁ și *astfel*₁, *așa*₁, *altminteri*₁ (modale) actualizate în enunțuri ca *A procedat altfel* („în alt mod”)/*astfel/așa* („în acest mod”)/*altminteri*₁ („în alt chip, altcumva, altcum”) și adverbele cu sens condițional *altfel*₂, *altminteri*₂ („în caz contrar”), *astfel*₂ / *așa*₂ („în aceste condiții”). Pentru tipul de contexte în care pot fi utilizate adverbele condiționale, vezi GALR II: 588. De asemenea, se deosebesc *atunci*₁ (temporal: *L-am strigat și atunci s-a oprit.*) de *atunci*₂ (condițional: *Atunci, ce să mai vorbim?*).

¹³ Nu poate fi considerat proformă *tot*₁ – corelativ concesiv („totuși”, „cu toate acestea”) – diferit de *tot*₂ aspectual („în continuare” *Tot mai stăruie să vină pe la noi.*), deoarece *tot*₁ nu satisface contextele de apariție a proformelor. Compară enunțul (31) cu: *În legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni. *Tot* [deși în legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni] *se bucură încă de încrederea electoratului.*

¹⁴ Discutându-se despre anafora adverbială, în GALR se face diferența între adverbele demonstrative de mod care pot relua informații pur modale (cu antecedent circumstanțial) de tipul: *Se îmbracă {foarte frumos}. Așa se îmbracă todeauna.* și adverbele demonstrative de mod propoziționale (care au ca antecedent conținutul unei întregi propoziții), tipul: *{Se îmbracă foarte frumos.} Așa cucerește pe toată lumea.* (cf. GALR II: 763). Și adverbele demonstrative de loc și de timp pot relua conținutul unui întreg segment de text: *{Vorbea târâgânat, cu un ușor accent ardelenesc și ochii îi străluceau}. Și atunci am observat cât de frumoasă este.; {Se plimba adesea pe străzile înguste, mărginite de copaci înalți, de clădiri luminoase și subțiri, cu acoperișuri țuguiate}. Acolo îi rămăsese sufletul.* În acest articol ne referim numai la primul tip de anafora adverbială, deoarece aceasta „contrage” circumstanțialul.

- (27) *Mă întorc oricând cu bucurie în orașul în care am copilărit. Acolo* √ [unde am copilărit] *mi se pare că este cel mai frumos loc de pe lume* (local).
- (28) *Și-a susținut ideea cu argumente puternice, altminteri/altfel* √ [dacă nu susținea ideea cu argumente puternice], *nu avea câștig de cauză* (condițional).
- (29) *Trebuie să parcurgi bibliografia indicată, căci (numai) astfel/așa* √ [dacă vei parcurge bibliografia indicată] *poți înțelege în profunzime această teorie economică* (condițional).
- (30) *Te-a rugat să accepți adevărul, fiindcă (numai) atunci* √ [dacă vei accepta adevărul], *vei putea merge mai departe* (condițional).
- (31) *În legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni. Totuși* √ [deși în legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni] *se bucură încă de încrederea electoratului* (concesiv).

2.2.3. Funcționează ca proforme adverbiale și grupările (cvasi)locuționale alcătuite din demonstrative cu formă de feminin și valoare neutră integrate în grupuri prepoziționale: *de aceea/asta, pentru aceea/asta, pentru toate acestea, cu toate acestea, în felul acesta*. Structuri cu un grad mare de stabilitate, acestea preiau informația unei întregi construcții existentă deja în contextul lingvistic, având și funcție endoforică (anaforică sau cataforică).

Pot fi contrase prin astfel de grupări circumstanțialele care redau raporturi logico-semantice, cu excepția consecutiviei:

- (32) *A muncit din greu, făcând multe sacrificii, dar a reușit. De aceea* *nu se simte obosit și frustrat, ci plin de energie și mulțumit., De asta* *îi sunt atât de recunoscător, fiindcă mi-a acordat o a doua șansă* (cauzal).
- (33) *Îmi place călătoresc în acest grup. Pentru aceasta* *propun să mai organizăm o excursie. Vreau să-ți explic pe îndelete ce s-a întâmplat. De aceea/asta* *ar fi bine să ne întâlnim* (final).
- (34) *E necesar să-i explici ce s-a întâmplat, căci (numai) în felul acesta* √ [dacă îi vei explica ce s-a întâmplat] *se va lămurii situația* (condițional).
- (35) *Am fost foarte atent când am făcut ultima corectură și cu toate acestea* √ [deși am fost foarte atent] *au mai rămas greșeli neobservate* (concesiv).

2.2.4. Când sunt ocurente cu acele circumstanțialele pe care le contrag, proformele adverbiale de sub **2.2.2.** și **2.2.3.** – așezate în imediata vecinătate a conectorului sau la distanță față de acesta, separate sau nu prin pauză – funcționează ca modalități de realizare a coeziunii, a continuității sintactico-semantice a textului, fiind interpretate în mod tradițional drept „corelative”. Există o preferință pentru situarea proformelor *atunci*, și *acolo* în imediata vecinătate a conectorului: *atunci când, acolo unde*, Poziția adverbilor nu modifică nici statutul lor de proforme (structuri contrase ale circumstanțialelor), nici statutul lor sintactic¹⁵:

- (36) *Abia atunci când s-a uitat spre mine, am înțeles că mi se adresa./Abia atunci am înțeles că mi se adresa, când s-a uitat spre mine. Acum când* *privesc în urmă, lucrurile îmi apar într-o nouă lumină.*

¹⁵ Compară cu interpretarea diferită din GALR II: 497, 517.

- (37) **Acolo unde există educație**, conflictele sunt mai ușor de aplanat./**Unde există educație, acolo** conflictele sunt mai ușor de aplanat. **Aici unde am copilărit**, mi se pare că este locul cel mai frumos de pe pământ.
- (38) **Dacă traducerea este bine făcută, atunci** textul pare scris în limba maternă a cititorului./**Atunci, dacă traducerea este bine făcută**, textul pare scris în limba maternă a cititorului.
- (39) **Deși în legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni, totuși** se bucură de încrederea electoratului. / **Totuși, deși în legătură cu acțiunile lui au existat multe bârfe și suspiciuni** se bucură de încrederea electoratului.

Prezența proformelor în ipostază de corelative ale conectorilor circumstanțiali nu este obligatorie, dar este necesară uneori pentru a orienta „citirea” adecvată intenției de comunicare. Astfel, sensul final sau sensul cauzal al grupării *de aceea/asta* poate fi identificat prin ocurența în același context a propoziției finale, respectiv, a propoziției cauzale. Compară *infra* (40) cu (41):

- (40) **De aceea** am pregătit atât de mult, **ca să nu greșesc cumva**.
- (41) **De aceea** n-a venit, **pentru că este supărat**.

3. ELIPSA

Elipsa constă în omiterea (suprimarea) unor componente ale enunțului (mono-, bi- sau multipropozițional) cu posibilitatea de a reface/recupera informația prin inferență. Ca rezultat al procesului de suprimare apar *structurile reduse*, numite în mod tradițional eliptice.

Pot fi observate mai multe tipuri de suprimări: (a) omiterea operatorului <a fi>, (b) omiterea conectorului propozițional, (c) omiterea parțială a predicatului cu păstrarea operatorului modal, (d) omiterea propoziției relative cu antecedent. În cele ce urmează vom discuta numai despre primele două tipuri de elipsă¹⁶.

3.1. Circumstanțiale reduse prin suprimarea operatorului <fi>

3.1.1. Cea mai frecventă situație de elipsă este aceea în care operatorul <a fi> este suprimat. „Realizarea” circumstanțialelor prin participii și adjective propriuzise este, în fapt, un rezultat al omiterii lui *a fi* dintr-o structură contrasă prin construcție gerunzială de tipul celei discutate sub **2.1**.

3.1.1.1. Prin suprimarea formei contrase prin gerunziu a operatorului pasiv apar *construcții participiale* temporale, cauzale, condiționale sau concesive. Acestea sunt structuri *reduse*, dar și *contrase* comportându-se similar cu structurile

¹⁶ Tipul (c) este reprezentat prin structuri de felul: *Cântă când/unde/dacă poate*√ [să cânte], sau *Vorbește chiar dacă nu trebuie*√ [să vorbească]. (vezi GALR II: 533, 549); *Nu răspunde fiindcă nu vrea*√ [să răspundă]. Tipul (d) poate fi ilustrat prin structuri ca: *De frig*√ [ce era], *au înghețat ferestrele*. *De încăpățânată*√ [ce era], *nu a vrut să răspundă*. *De prea mare grijă*√ [ce avea], *nu putea să se concentreze* (vezi GALR II: 219, 564).

gerunziale descrise mai sus (vezi supra 2.1.): (a) pot fi construcții absolute (vezi *infra* 42), (b) inserează *aspectul negativ* al circumstanțialei contrase prin forme cu prefix (vezi *infra* 45,47), (c) integrează *specificatorii*: *odată* (specificator tipic pentru construcțiile participiale temporale, vezi *infra* 42), *numai/doar* (pentru circumstanțialul condițional, vezi *infra* 44,45), *chiar (și)*, *nici* (pentru circumstanțialul concesiv) (vezi *infra* 46,47).

- (42) **(Odată)** *acceptat amendamentul propus de opoziție* (#), *s-a trecut la punctul următor al discuției*. (temporal) < √ [Fiind] *acceptat amendamentul propus de opoziție* (#), *s-a trecut la punctul următor al discuției*.
- (43) **Terorizat de discuțiile interminabile în jurul persoanei sale**, *s-a închis în sine și nu a mai apărut în public*. (cauzal) < √ [Fiind] *terorizat de discuțiile interminabile în jurul persoanei sale*, *s-a închis în sine și nu a mai apărut în public*.
- (44) **(Doar)** *prețuită cu adevărat*, *nu i s-ar citi în ochi o ușoară tristețe*. (condițional) < **(Doar)** √ [fiind] *prețuită cu adevărat*, *nu i s-ar citi în ochi o ușoară tristețe*.
- (45) **(Numai)** *neapreciată de către colegii pe care îi respecta*, *s-ar fi gândit să părăsească acest loc de muncă*. (condițional) < **(Numai)** √ [nefiind] *apreciată de către colegii pe care îi respecta*, *s-ar fi gândit să părăsească acest loc de muncă*.
- (46) **(Nici)** *implorat*, *tot nu aș fi acceptat să-i fiu partener de afaceri*. (concesiv) < **(Nici)** *implorat* √ [fiind], *tot nu aș fi acceptat să-i fiu partener de afaceri*.
- (47) **(Chiar și)** *neajutat de rude sau de prieteni*, *tot a reușit să-și rezolve situația*. (concesiv) < **(Chiar și)** √ [nefiind] *ajutat de rude sau de prieteni*, *tot a reușit să-și rezolve situația*.

3.1.1.2. Suprimarea („ștergerea”) formei contrase a copulativului *a fi* conduce la apariția circumstanțialelor temporale, cauzale, condiționale sau concesive *reduse* precum cele de mai jos:

- (48) *Mică*, *era foarte veselă*. *Adolescentă*, *a devenit melancolică*. *Tânără*, *a fost foarte energică*. *Bătrână*, *a devenit tăcută și tristă*. (temporal) < *Mică* √ [fiind], *era foarte veselă*. *Adolescentă* √ [fiind], *a făcut multe greșeli inerente vârstei*. *Tânără* √ [fiind], *a fost foarte energică*., *Bătrână* √ [fiind], *a devenit tăcută și tristă*.
- (49) *Nervos că s-a blocat în trafic*, *a parcat mașina și a plecat pe jos*. (cauzal) < √ [Fiind] *nervos că s-a blocat în trafic* (#), *a parcat mașina și a plecat pe jos*.
- (50) **(Numai)** *bogată*, *moștenitoare a unei averi atât de mari*, *s-ar gândi altfel la anii care vin*. (condițional) < √ [Fiind] *bogată*, [fiind] *moștenitoare a unei averi atât de mari*, *s-ar gândi altfel la anii care vin*.
- (51) **(Chiar)** *optimistă și încrezătoare*, *tot aș avea nevoie de o confirmare*. (concesiv) < **(Chiar)** √ [fiind] *optimistă și încrezătoare*, *tot aș avea nevoie de o confirmare*.

3.1.2. Operatorul *a fi* poate fi omis în concesive introduse prin *deși*. În astfel de construcții, operatorul poate apărea în toate ipostazele: copulativ (vezi *infra* 52), dar și predicativ (vezi *infra* 53) sau pasiv (vezi *infra* 54).

- (52) *Deși* √ [este] *lipsit de experiență*, *se descurcă foarte bine în postul pe care l-a primit*.
- (53) *Deși* √ [era] *acasă*, *nu răspundea la telefon*.
- (54) *Deși* √ [a fost] *anunțat chiar de către directorul școlii*, *tatăl elevului nu a venit la ședința cu părinții*.

Fenomene de elipsă ale operatorului *a fi* se înregistrează și la concesivele relative (vezi *infra* 55). Relativa concesivă introdusă prin *oricum*, redusă prin omiterea lui *a fi* funcționează ca un conector transfrastic (vezi *infra* 56).

(55) *Mă voi mobiliza și voi scrie un articol oricât de mic* √ [ar fi].

(56) *Irina este plecată din țară de mult timp. S-a acomodat, are familie, lucrează într-un loc primitiv, dar mama își face griji, pentru că, oricum* √ [ar fi], este tot „fetița ei”.

3.2. Circumstanțiale reduse prin omiterea conectorului propozițional

3.2.1. În structuri cu focalizare¹⁷, uneori conectorul circumstanțialei poate fi suprimat total, funcția lui fiind preluată de pauză și de conturul intonațional. Astfel, în enunțuri bipropoziționale care formează perioada ipotetică, conectorul condițional poate lipsi (vezi *infra* 57). De asemenea, în enunțuri bipropoziționale simetrice și antitetice (în care același verb apare la forma afirmativă și la forma negativă) poate fi omis jonctivul concesiv (vezi *infra* 58).

(57) *Vrei să mergi cu noi, grăbește-te!* = „[Dacă] vrei să mergi cu noi, grăbește-te!”

(58) *Vine, nu vine, pentru mine este același lucru!* = „[Chiar dacă] vine, [chiar dacă] nu vine, pentru mine este același lucru!”

3.2.2. Circumstanțialul de timp realizat prin adjectiv sau substantiv în grup prepozițional cu *de* este rezultatul unei elipse combinate prin (a) suprimarea operatorului *a fi* și (b) omiterea parțială a conectorului temporal.

(59) *De mic era încăpățânat.* < *De* √ [când era] *mic a fost încăpățânat.*

(60) *Ne cunoșteam de studenți.* < *Ne cunoșteam de* √ [când eram] *studenți.*

4. CONCLUZII

Contragerea și elipsa nu sunt specifice registrului colocvial (oral) al limbii și nu acționează numai la nivelul enunțurilor cu membrii de același rang. Ele apar, deopotrivă, în limbajul scris, reflectându-se și în structuri ierarhizate sintactic.

Deși realizările definatorii ale circumstanțialelor supuse discuției sunt adverbele (pentru temporal și pentru local), respectiv, structurile cu predicat enunțiativ – propozițiile finite – (pentru circumstanțialele care redau raporturi logico-semantic), clasele de substituție ale diverselor circumstanțiale sunt reprezentate și prin forme verbale nepersonale (cum sunt gerunziul și participiul), prin proforme adverbiale sau prin adjective/substantive (integrate sau nu în grupuri prepoziționale).

Aceste realizări – și altele integrate de gramaticile curente în clasele de substituție ale circumstanțialelor situative sau ale circumstanțialelor ce redau raporturi logice stabilite de locutor – realizări la care nu ne-am referit în acest loc sunt, de fapt, fie structuri contrase, fie structuri reduse, fie structuri mixte, provenite din mecanisme proprii contragerii sau/și elipsei. În această situație sunt, de pildă grupurile nominale precum: *A lucrat ore în șir. A alergat doi kilometri.*¹⁸ sau grupurile prepoziționale ca: *A intrat în sală după profesor/ odată cu/ înaintea*

¹⁷ Pentru *Organizarea focală a enunțului*, vezi GALR II: 929–945.

¹⁸ Vezi *Circumstanțialul de timp* în GALR II: 499 și *Circumstanțialul de loc* în GALR II: 519.

*profesorului*¹⁹. *Tremură de frig/frică. A greșit din neștiință. A plâns de supărare*²⁰. *L-a rugat până la lacrimi*²¹.

BIBLIOGRAFIE

- Avram 1956 = Mioara Avram, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în *Studii de gramatică*, I, p. 61–89, București, Editura Academiei, republicat în Mioara Avram, *Studii de sintaxă a limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 7–44.
- Avram 1968 = Mioara Avram, *Contragerea propozițiilor și dezvoltarea părților de propoziție*, în LL, II, p. 261–267.
- Caragiu 1957 = Matilda Caragiu, *Sintaxa gerunziului românesc*, în *Studii de gramatică*, II, p. 61–89, București, Editura Academiei.
- Coteanu 1982 = Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Albatros.
- Coteanu 1990 = Ion Coteanu, *Gramatică, Stilistică, Compoziție*, București, Editura Științifică.
- Diaconescu 1989 = Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Drașoveanu 1997 = D.D. Drașoveanu, *Propoziții contrase și propoziții reduse*, în *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj, Editura Clusium, p. 244–275.
- Edelstein 1972 = Frieda Edelstein, *Sintaxa gerunziului românesc*, București, Editura Academiei.
- Gheorghe 2004 = Mihaela Gheorghe, *Propoziția relativă*, Pitești, Editura Paralela 45.
- GALR 2008 = *Gramatica limbii române, I Cuvântul, II Enunțul*, Valeria Guțu Romalo (coord.), București, Editura Academiei Române.
- Halliday 1985 = M. A. K. Halliday, *An Introduction to Functional Grammar*, Edward (Publishers) Ltd., USA.
- Hazy 1971 = Ștefan Hazy, *Gerunziul – predicat „dependent”*, în StUBB, *Philologica*, fasc.1, p. 109–119.
- Ionescu 1965 = Liliana Ionescu, *Phrases contractées par les gérondif et le participe*, în „Cahiers”, II, p.115 ș. urm.
- Iordan 1937 = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, București, Cartea Românească.
- Iordan 1943 = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, Iași, Institutul de arte grafice A.A. Țerek.
- Iordan 1975 = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, Editura Științifică.
- Vasilii, Golopenția-Eretescu 1969 = Emanuel Vasilii, Sanda Golopenția-Eretescu, *Sintaxa transformțională a limbii române*, București, Editura Academiei Române.

“CONTRACTED” ADVERBIALS – REDUCED ADVERBIALS

(Abstract)

The present paper brings into discussion some of the ways of expressing the syntactic function of adverbial, from the perspective of contraction and ellipsis mechanisms. The underlying idea is that the adverbials expressing logical processes, as well as the situational adverbials (locative or temporal) are realized through “contracted” clauses (*i.e.* non-finite clauses) or small clauses.

Cuvinte-cheie: elipsă, circumstanțială, circumstanțial, extensie/expansiune, proforme.

Keywords: ellipsis, adverbial clause, adjunct, extension, *pro*.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*

¹⁹ Vezi *Circumstanțialul de timp* în GALR II: 500.

²⁰ Vezi *Circumstanțialul de cauză* în GALR II: 564–565.

²¹ Vezi *Circumstanțialul consecutiv* în GALR II: 608.